

Žarki naj vroči
srce otalijo,
vero in upanje
v njem oživijo.

(*Kmečki glas* št. 20, 19. maja 1971)

STARIVRH

Stari vrh v dolino gleda
na vasici pod seboj,
svetlo plešo si pogladi
in modruje sam s seboj.

V starih časih je prebival
v mojih goščah divji mož,
gostač in bajtar pa koparil,
da dobil je kakšen groš.

Dobra, pridna divja žena
pa v Mladem vrhu je bila,
na njive rovtarske hodila
je moko služiti za oba.

Ko zgrne mrak se nad vasjo,
zamesi divji mož testo,
in ko potihne spodaj vas,
zasliši grebljice se glas.

Oglarji pa še ne zaspijo,
pri kopah svojih še bedijo;
ko grebljica se oglasi,
po svežem kruhu zadiši.

Oglarjem širi vonj nosnice,
za hip se razjasni jim lice,
mogoče pa kaj kruha bo
za njihovo družinico.

A divjak ga bo požrl sam...
Naj se pobere kam drugam,
saj videl ga še nihče ni,
slišali pa daleč vsi!

(*Utrinki s Starega Vrha.*

Krajevna skupnost Javorje, maja 1995)

URŠKA IN ANŽEK

Marjanca je zlagala kruh v pehare. V peči so pravkar pogorela drva, zato je razgrebla žerjavico. Skozi priprta vrata je pokukala okovana konica dežnika.

»Puf!« so se naenkrat odprla vrata in nad prestrašeno Marjanco se je odprl dežnik. Zatem se je oglasil nadvse prisrčen smeh brezžobe Gabrove Urške: »Pa sem

te ustrašila, kaj? Ali sem te resnično ustrašila?« Tej svoji šali se je Urška kar precej časa smejala. Potem se je nenadoma zresnila in podala roko, obloženo s prstani. Marjanci, rekoč: »Dober dan, gospodinja! In vse najboljše za tvoj god in tvoj rojstni dan, pa če je že bil ali pa še bo!«

»Hvala, Urška, lepe želje so vedno dobrodošle. Prestrašila si me pa res. Počakaj na južino! Sedi!«

Urška je ubogljivo sedla in gledala, kako Marjanca pripravlja peko. »Tega pa ne veš,« je rekla Marjanci, »poln hlev rumenih pišk, ena grda, črna noter prileti, vse rumene zapodi! Saj sem vedela, da ne veš,« se je smejala, ko ji Marjanca ni takoj odgovorila na njeno vprašanje.

»Zdaj jo pa imaš! Zdaj jo pa imaš!« je vpila, ko je Marjanca z grebljico podrgnila žerjavico iz peči in se ni utegnila pogovarjati z Urško.

»Kam sem le dala omelo?« je vzkliknila Marjanca, ko je zarezala križ na hleb na loparju.

»Jaz vem,« je smeje se vpila Urška, »predno sem prišla k vam, sem videla, ko so ga štirje na trajah nesli iz hiše!«

»Lažeš!« je Marjanca pokazala omelo, »le čakaj, šla boš v pekel!«

»Ne morem, saj je že čisto poln. Sami Nemci so notri, sami okupatorji. Fuj, tja pa jaz ne grem!« Na Nemce je bila Urška zelo jezna, ker so jo bili za dalj časa zaprli. Razloga niso navedli, a zaprta je pa le bila... Urška je lezla že v sedemdeseto leto, kar je srednje, a gibčne postave, okroglega, na videz dokaj prijaznega obraza, z velikimi sinjimi očmi. Pri roki je imela vedno dežnik in lepo, za tisti čas kar »moderno« večjo torbico. Pa Urška ni bila beračica, kje pa! Hodila je na obiske po hišah, mnogokje se je zadržala tudi po več dni. Ker je imela obsežen »prijateljski krog«, kot je venomer zatrjevala, je porabila nad mesec dni, da je obhodila vse. Pozimi in poleti je imela na prsih pripet velik šopek rož, na prstih obeh rok pa več prstanov najrazličnejših vrst in vrednosti. Ljudi pa je imela Urška zelo rada in celo vse enako. Po svojem očetu je podedovala domačijo; ker se pa zanjo ni zanimala, ji jo je občina prodala, Urški pa zagotovila celotno oskrbo v zavodu za starejše. Vendar Urška ni vzdržala dolgo v domu. In tudi ni hotela biti v domu, ampak je hotela biti »svobodna in živeti z ljudmi«, kakor je opravičevala svoj odhod iz doma.

»Zakaj pa nosiš črno ruto?« je zanimalo Marjanco.

Urški so se pokazale v očeh solze: »Veš, v Sorici je umrla Jermanova mati. Tako sem jokala!« Urška je namreč poznala po hribih od Selc do Poljan vse gospodinje, in če je katera umrla, je žalovala tudi ona in je potem mesec dni v znak žalovanja nosila črno ruto.

S slastjo je začela jesti ponujeno kislo zelje in krompirjeve cmoke; jed je bila mehka, prav zanjo, ker ni imela več zob.

Po veži je bilo slišati nagle korake in skozi vrata je pokukal Anžek.

»Ali je pri vas zelje za južino? Če ni, bom šek k Zalarju. Tam, vem, ga bom dobil!« je govoril Anžek že med vrati.

»Je, je, Anžek! Kar stopi naprej! K Urški sedi, takoj ga boš dobil!« ga je povabila Marjanca.

Anžek je sedel k mizi nasproti Urški. Obraz je imel poraščen s kratkimi kocinami, na glavi pa goste sivkaste lase. Njegov klobuk je bil obložen s cvetnimi šopki. Z obema rokama si je podprl glavo in s črnimi očmi radovedno opazoval Urško.

»Ali ti je všeč?« ga je vprašala Marjanca, ko mu je prinesla zelje. »Ti in Urška pa sta kar za skupaj! Kaj, ko bi se vidva kar vzela?«

Anžek se je lotil zelja in je nalašč peslišal Marjančino vprašanje. Kasneje je rekel: »Čelesnik mi je dal žganje, ker sem bil žejen, obljubil pa mi je tudi škatlo kravat, če bom kdaj ženin. Gospodinja, kaj mislite, koliko je že stara tale?« In z žlico je pokazal na Urško.

»Telebajs!« je zavpila Urška, planila pokonci, pograbila dežnik in torbo, pokazala Anžku dolg jezik ter izginila skozi vrata.

»Ali si hud nanjo?« ga je v smehu vprašala Marjanca.

»Nič, ne, nisem! Saj jaz take ženske sploh ne bi maral!« je Anžek zaničljivo pogledal Marjanco, z užitek jedel zelje in vmes pripovedoval: »Veste, tista Grogova Cilka, tista, ki ima zaručene lase, mi je rekla, da bi rada z menoj plesala povštertanc. Pa še to je rekla, da bi se kar poročila z menoj!« je sramežljivo dodal. Ko je pojedel zelje, se je zamislil... Njegovo obzorje ni presevalo domišljije dvanajstletnega dečka, čeprav so se mu zdela prav vsa dekleta privlačna.

Marjanca se je zamislila: Cilka? Najlepše dekle v planiškem kraju se komaj otepa fantov – no, pa si je privoščila še Anžka. Zato, da bo Anžek samo o njej razmišljal.

Anžek je še enkrat skrbno postrgal skledo in brez besed odšel skozi vrata. Preden jih je zaprl, je pomolil glavo nazaj, rekoč: »Zelje pa pri Zalarju bolje skuhajo kot pri vas! Jabolk pa tako nimate nič!« In je z vso močjo zaloputnil vrata.

»To imam zdaj za zahvalo,« se je Marjanca smejala, ko je pobirala kruh iz peči. Vso hišo je napolnil prijeten vonj po pečenem kruhu, ko je gospodinja šla klicat družino k južini.

L o k a l i z m i :

traje – nosila

telebajs – teleban

zaručen – kodrast

povštertanc – ljudski ples s prevzemanjem blazine

(Odlomek iz povesti *OBNOVA* 1978, str. 119–121).

*

LJUDSKA PESNICA IN PISATELJICA ANICA GARTNER

Na Jarčjem Brdu je nedavno praznovala svoj 90-letni jubilej Anica Gartner, rojena Tavčar, preprosta kmečka žena, a bralcem Kmečkega glasa dobro znana ljudska pesnica in pisateljica.

Rodila se je 1. avgusta 1905 na mali kmetiji Debelo brdo pri Sv. Lenartu kot najmlajša od trinajstih otrok. Oče je v skrbi za veliko družino še kupčeval z lesom in postavil žago, na kateri so delali starejši sinovi.

Obiskovala je osnovno šolo pri Sv. Lenartu; njena otroška želja je bila, da bi postala medicinska sestra, a denarja za šolanje ni bilo. Kot najmlajša je ostala doma pri starših, ki so jo vzgajali v ljubezni do zemlje in kmetovanja. Poleg tega je igrala v vaškem prosvetnem društvu in prebrala vse knjige v društveni knjižnici. Že v deklških letih je pisala pesmi, rada pa je tudi risala in pela v cerkvenem pevskem zboru.

V štirindvajsetem letu se je poročila s pet let starejšim Janezom Gartnerjem na veliko kmetijo pri Mežnarju na Jarčjem Brdu. Tu je v osmih letih rodila šest otrok, tri sinove in tri hčere. Tako sta z možem imela dovolj dela in skrbi, vendar sta vsako prosto urico posvetila knjigam in izobraževanju.

V času druge svetovne vojne je bilo hudo, mož je bil član krajevne gospodarske komisije in je moral skrbeti za oddajo hrane partizanom. Dostikrat je težko zahteval govedo od revnega kmeta in je raje dal iz svojega hleva. Ob koncu vojne je v hlevu od 24 govedi ostal en sam rep. Mesec dni pred osvoboditvijo je umrl za zahrbtno boleznijo in Anici zapustil skrb za šest nepreskrbljenih otrok. Hud je bil boj s kmetu nenaklonjeno oblastjo v prvih povojnih letih, ko so kmeta hoteli z nerazumno visoki-